

گنجینه سخن

تألیف:

دکتر مهناز صفایی

عضو هیأت علمی دانشگاه آزاد اسلامی واحد هشتگرد

با مقدمه:

دکتر علی اصغر حلبی

سرشناسه	: صفایی، مهناز.
عنوان و نام پدیدآور	: گنجینه سخن / تألیف مهناز صفایی؛ با مقدمه علی اصغر حلبی.
مشخصات نشر	: تهران: انتشارات عمران، ۱۳۹۶.
مشخصات ظاهری	: ۲۶۲ ص: جدول.
شابک	: 978-600-5155-27-3
وضعیت فهرست‌نویسی	: فیفا
موضوع	: ادبیات فارسی -- راهنمای آموزشی (عالی)
موضوع	: Persian literature -- Study and teaching (Higher)
موضوع	: ادبیات فارسی -- مجموعه‌ها
موضوع	: Persian literature -- Collections
شماره افزوده	: حلبی، علی‌اصغر، ۱۳۲۳ -، مقدمه‌نویس
رابطه‌های کنگره	: ۱۳۹۶ گ۹ ص۷/PIR۳۳۳۱
رده‌بندی دیوید	: ۸۴۰/۷۶ فا
شماره کتابخانه‌ای	: ۴۸۷۳۸۹۱

انتشارات عمران

تلفن: ۶۶۹۷۳۶۲۵-۶۶۹۵۷۵۸

گنجینه سخن

تألیف: دکتر مهناز صفایی

طرح جلد: داریوش گلسترخی

حروفچینی و صفحه‌آرایی: انتشارات عمران

شمارگان: ۲۲۰۰ نسخه چاپ اول: ۱۳۹۶

لیتوگرافی: فام چاپ و صحافی: سپیدار

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۵۱۵۵-۲۷-۳

قیمت: ۲۰۰۰۰ تومان

کلیه حقوق محفوظ است.

فهرست مطالب

۱۳	هووالعلم
۱۷	پیش گفتار
۱۹	فصل اول: زبان و نگارش
۲۱	۱-۱. زبان فارسی
۲۲	۲-۱. پیشینه زبان فارسی
۲۶	۳-۱. دستور زبان
۲۶	۱-۳-۱. آواشناسی
۲۶	۲-۳-۱. تکواژ شناسی (صرف)
۲۶	انواع تکواژ
۲۹	۳-۳-۱. نحو (بررسی ساختمان جمله)
۲۹	ساختمان جمله
۳۵	فصل دوم: کلیات ادبی
۳۷	۱-۲. گفتاری در ادب فارسی
۳۷	۲-۲. ادبیات چیست
۳۹	۳-۲. سبک ادبی
۳۹	۱-۳-۲. تقسیم بندی سبک ها
۴۰	۲-۳-۲. روش تحلیل سبک ادبی

۴۱	 ۱-۲-۳-۲. سبک خراسانی (ترکستانی)
۴۱	 ۲-۲-۳-۲. سبک عراقی
۴۱	 ۳-۲-۳-۲. سبک هندی
۴۲	 ۳-۲-۳-۲. سبک بازگشت
۴۳	 ۴-۲-۳-۲. سبک مشروطه
۴۳	 ۵-۲-۳-۲. سبک آزاد
۴۴	 ۴-۲. شعر و نظم
۴۶	 ۵-۲. بلاغت
۵۲	 ۶-۲. قال های نابی
۵۲	 ۱-۶-۲. قصیده
۵۲	 ۲-۶-۲. غزل
۵۳	 ۳-۶-۲. مثنوی
۵۳	 ۴-۶-۲. دوبیتی
۵۴	 ۵-۶-۲. رباعی
۵۴	 ۶-۶-۲. قطعه
۵۴	 ۷-۶-۲. ترجیع بند
۵۵	 ۷-۶-۲. ترکیب بند
۵۵	 ۸-۶-۲. چهارپاره
۵۵	 ۹-۶-۲. شعر نیمایی
۵۶	 ۱۰-۶-۲. شعر منثور یا سپید
۵۶	 ۷-۲. نثر چیست؟
۵۷	 ۱-۷-۲. نثر مرسل
۵۷	 ۲-۷-۲. نثر مسجع
۵۷	 ۱-۲-۷-۲. سجع متوازی
۵۷	 ۲-۲-۷-۲. سجع متوازن
۵۸	 ۳-۲-۷-۲. سجع مطرف
۵۸	 ۳-۷-۲. نثر مصنوع و فنی

۶۱..... فصل سوم: انواع ادبی

۶۳..... ۱-۳. گفتاری در ادبیات حماسی

۶۳	۱-۳. انواع منظومه‌های حماسی.....
۶۵	۲-۱-۳. مروری بر اندیشه‌های حکیم ابوالقاسم فردوسی در شاهنامه.....
۶۶	• نهاد خانواده، زناشویی و عشق.....
۷۱	• تعلیم و تربیت.....
۷۱	• روح بهلولانی و آزادگی.....
۷۲	• داد و دهش.....
۷۳	• پرشش بایی در کار خلقت.....
۷۳	• بی‌اعتزای بهمان.....
۷۴	• اغتنام م.....
۷۴	• جنگ.....
۷۶	• افسانه و اسطوره.....
۷۹	۲-۳. گفتاری در ادبیات مدنی.....
۸۴	۳-۳. گفتاری در ادبیات عرفانه.....
۸۵	آدم خاکی بهانه بود.....
۸۶	من غلام قمرم.....
۸۷	گل باغ آشنایی.....
۸۷	پرتو حسن الهی.....
۸۸	۴-۳. گفتاری در ادبیات پایداری و مقاومت.....
۹۰	سووشون.....
۹۵	اردوی ستم.....
۹۵	پرتر از حماسه.....
۹۶	ای وطن! من با توأم.....
۹۶	هوای وطن.....
۹۷	امید پیروزی.....
۹۷	شایدتپدر.....
۹۸	درسایه سار نخل ولایت.....
۹۹	شهادت‌طلبی.....
۹۹	آزادی جاودان.....
۱۰۰	امید به آینده.....

- ۵-۳. گفتاری در ادبیات غنائی..... ۱۰۱
- شب عاشقان بیدل..... ۱۰۲
- رباعیات خیام..... ۱۰۳
- قلب مادر..... ۱۰۴
- مهتاب..... ۱۰۵
- آمدی، حالا چرا؟!..... ۱۰۶
- آخرین منزل..... ۱۰۶
- آفتاب می‌شود..... ۱۰۷
- زندگی بی‌سایه..... ۱۰۸
- در رثای فرخ فرخ‌زاد..... ۱۱۱
- افق روشن..... ۱۱۲
- کوچه..... ۱۱۳
- سفر به خیر..... ۱۱۴
- ارغوان..... ۱۱۵
- ۶-۳. گفتاری در ادبیات تعلیمی..... ۱۱۸
- سگ و صحرانشین..... ۱۱۹
- جور زبان‌ها..... ۱۱۹
- آشتی..... ۱۲۱
- عقاب..... ۱۲۲
- در تخریب از کارهای نکوهدیده و ترغیب به کارهای ستوده..... ۱۲۶
- حکایت نی..... ۱۲۶
- ۷-۳. گفتاری در ادبیات نمایشی..... ۱۲۸
- جعفرخان از فرنگ آمده..... ۱۳۰
- ادب نمایشی در غرب..... ۱۳۴
- ۸-۳. گفتاری در ادبیات انتقادی..... ۱۳۸
- جلوه و اعظان..... ۱۴۱
- چیزی را که در زندگی نخورده باشم، در مردگی چون خورم؟..... ۱۴۲
- به خدا ترا در مدرسه اندازم..... ۱۴۳
- پیرک لال و طفل الکن..... ۱۴۳

میرداماد.....	۱۴۴
چرند و پرند.....	۱۴۴
۳-۹. گفتاری در ادبیات داستانی.....	۱۴۸
شکستن زنی بس فخر نباشد.....	۱۵۵
حکایت‌نویس مباح.....	۱۵۵
طعم حلوا چشیدم لذت گزر از چشمم افتاد!.....	۱۵۶
شهری که موش آن صد من آهن بتواند خورد، بازش هم.....	۱۵۶
داش آکا.....	۱۵۷
بچه مرد.....	۱۶۷
۳-۱۰. گفتاری در ادبیات عامیانه یا فولکلور.....	۱۷۲
اصبحت امیراً و امست اسیر.....	۱۷۴
استاد غم!.....	۱۷۵
بمیر و بدم.....	۱۷۶
تو بهتر دانی یا پیامبر خدا؟.....	۱۷۶
برای من آب نداشته باشد برای تو که نان داد.....	۱۷۶
دسته گل به آب دادن.....	۱۷۶
باباطاهر غریبان همدانی.....	۱۸۰
۳-۱۱. گفتاری در ادبیات کودکان و نوجوانان.....	۱۸۱
فصل چهارم: نگارش.....	۱۹۱
۴-۱. ویرایش.....	۱۹۳
۴-۲. نشانه‌گذاری.....	۲۱۱
۴-۳. نامه‌نگاری.....	۲۱۶
نامه‌های خصوصی.....	۲۱۶
نامه‌های اداری.....	۲۱۸
فصل پنجم: روش تحقیق، مقاله‌نویسی و مرجع‌شناسی.....	۲۲۳
۵-۱. روش تحقیق.....	۲۲۵
۵-۲. مقاله‌نویسی.....	۲۲۸
۵-۳. مرجع‌شناسی.....	۲۳۰

- فصل ششم: جنبش‌های ادبی ۲۳۵
- ۱-۶. مکتب یا جنبش‌های ادبی ۲۳۷
- ۱-۱-۶. کلاسیسیسم (Classicism) ۲۳۸
- ۲-۱-۶. رمانتیسم (Romanticism) ۲۴۰
- ۳-۱-۶. رئالیسم (Realism) ۲۴۲
- ۲-۱-۶. ناتورالیسم (Naturalism) ۲۴۳
- ۵-۱-۶. سمبولیسم (symbolism) ۲۴۵
- ۶-۱-۶. دادائیسم (Dadaism) ۲۴۶
- ۷-۱-۶. سوررئالیسم (Surrealism) ۲۴۷
- ۸-۱-۶. امپرسیونیسم (Impressionism) ۲۴۹
- ۹-۱-۶. اکسپرسیونیسم (Expressionism) ۲۵۰
- ۱۰-۱-۶. فوتوریسم (Futurism) ۲۵۳
- ۱۱-۱-۶. کوبیسم (Cubism) ۲۵۴
- ۱۲-۱-۶. ایماژیسم (Imagism) ۲۵۵
- ۱۳-۱-۶. اولترائیسم (Ultraism) ۲۵۵

پیش‌گفتار

پیش‌تر، برخی ادب دوستان به تهیه کتاب فارسی عمومی رغبت نموده‌اند، نویسنده نیز به حکم آنکه گفته‌اند «قیدوا العلم بالکتاب»؛ از این نمد کلاهی یافت و دست سعی از آستین جهد برآورد و به جمع‌آوری نظم و نثر همت گماشت و به تشویق استاد بزرگوار جناب آقای دکتر علی‌اصغر حلبی که فرمود «در کار خیر است هیچ استخاره نیست» از پای ننشست به تهیه آثار ادبی که پاره‌های روح و جلوه‌های مایه‌آفرینندگان خویش‌اند و آرمان‌ها، اندیشه‌ها و فرهنگ ملی و مذهبی را در خود نهفته دارند را اسرار فراز و فرود زندگانی اجتماعی و سیاسی ما را بازگو می‌کنند مجموعه‌ای از مثنوی نظم و نثر و آنچه مبتدیان را لازم آید، همت گماشت.

پس از تهیه مطالب، استاد فرزانه مقدمه‌ای بر کتاب‌نگاشت، خودباور نمی‌کردم که چندان صاحب‌همنر و ذوق ادبی بوده باشم که چنین مورد لطف و مرحمت آن بزرگوار قرار بگیرم. بالاینکه به نواقص کار واقف هستم لیکن به قول تای تونگ [Tai Tung] نویسنده تاریخ خط چینی در سده سیزدهم میلادی «اگر می‌خواستم آن اندازه منتظر بمانم که کتابم کامل شود، هرگز از نوشتن این کتاب فارغ نمی‌شدم»^۱.

گفتم که مگر رهی است آسان در هر قدمی هزار دام است

پیش‌تر کتابی با عنوان «فارسی عمومی» در انتشارات زوار به چاپ رسید و در سه نوبت متوالی هم تجدید شد. حجم کتاب بالغ بر ۴۵۰ صفحه بود و دانشجویان در طول یک‌ترم تحصیلی نمی‌توانستند کل کتاب را مطالعه کنند لذا با تغییر کلی در ساختار، محتوا و میزان، کتاب حاضر فراهم گردید.

در سرگذشت ابوسعید ابی‌الخیر - عارف سده ۵-۴ هجری به نکته‌ای نفز برمی‌خوریم: شیخ ابوسعید یک‌بار به طوس رسید. مردمان از شیخ استدعای مجلسی کردند. شیخ اجابت کرد. بامداد در خانقاه استاد، تخت بنهادند و مردمان می‌آمدند و می‌نشستند. چون شیخ بر تخت شد و مقریان قرآن بر خواندند، مردمان می‌آمدند چندان که کسی جای مانند معرف برخاست و گفت: «خدایش بیامرزاد که هرکسی از آنجاکه هست یک نام بر آید.» شیخ گفت: «هرچه ما خواستیم گفت و جمله پیغامبران بگفته‌اند، او بافت خدا. بیامرزاد که هرکسی از آنجاکه هست یک گام فراتر آید.» چون این کلمه بگفت، رحمت حرو آمد و آن روز بیش از این نگفت.

امیداست گنجینه سخن، در ترجمه دبستان و دانشجویان عزیز قرارگیرد و از آنجاکه هستند یک گام فراتر آیند.

دکتر مهناز صفایی هوادرق